

Fundacja na rzecz
Różnorodności
Społecznej

Seria filmowa

**Narracje
Migrantów**

Joanna Chęcińska

Materiały pomocnicze dla osób prowadzących
działania edukacyjne przy wykorzystaniu filmu

Długa droga do ślubu

Reżyseria: Rafał Skalski

Zdjęcia: Łukasz Żal

FUNDACJA NA RZECZ RÓŻNORODNOŚCI SPOŁECZNEJ

06

Joanna Chęcińska

**Materiały pomocnicze
dla osób prowadzących
działania edukacyjne
z wykorzystaniem filmu**

Długa droga do ślubu

Film powstał w ramach serii
„Narracje Migrantów”

Warszawa 2014

Autorka: Joanna Chęcińska

Koncepcja merytoryczna materiałów pomocniczych do filmów z serii

„Narracje Migrantów”: Natalia Klorek, Agnieszka Kozakoszczak, Katarzyna Kubin

Projekt i oprawa graficzna: Rafał Bartlet (www.bartlet.pl)

Redakcja językowa: Małgorzata Kacperek, Paweł Kaliński, Anna Walas

Dziękujemy Elżbiecie Kielak, Annie Kubin, Magdalenie Rud, Agacie Teutsch oraz Hannie Zielińskiej za cenne uwagi i wsparcie na etapie tworzenia koncepcji materiałów pomocniczych.

© Copyright by Fundacja na rzecz Różnorodności Społecznej, Warszawa 2014

ISBN: 978-83-7910-012-5

Wydawca:

Fundacja na rzecz Różnorodności Społecznej (FRS)

Skrytka pocztowa nr 381

00-950 Warszawa 1

Materiały można pobrać bezpłatnie na stronie: www.nm.ffrs.org.pl.

Zamówienia drukowanej wersji materiałów wraz z filmem należy kierować na adres: biuro@ffrs.org.pl (do wyczerpania nakładu).

Materiały powstały w ramach projektu „Działania na rzecz społeczeństwa różnorodnego – podnoszenie wiedzy i kompetencji w zakresie dialogu międzykulturowego i równego traktowania społeczeństwa przyjmującego w Polsce” (22/9/EFI) współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu na rzecz Integracji Obywateli Państw Trzecich oraz budżetu państwa.

Wyłączna odpowiedzialność za treść publikacji spoczywa na wydawcy. Komisja Europejska nie ponosi odpowiedzialności za sposób wykorzystania udostępnionych informacji.

Spis treści:

I. Wprowadzenie:

Jak korzystać z filmów i materiałów pomocniczych z serii „Narracje Migrantów”? 4

II. O filmie „Długa droga do ślubu” 8

III. Tematy do dyskusji wokół filmu 9

Temat I: Legalizacja pobytu w Polsce – procedura administracyjna związana z uzyskaniem zezwolenia na pobyt czasowy 11

Temat II: Legalizacja pobytu ze względu na małżeństwo z obywatelem lub obywatelką Polski 18

Temat III: Procedura legalizacyjna związana z zawarciem małżeństwa – spojrzenie krytyczne 24

Temat IV: Związki mieszane 30

Przypisy Końcowe 37

IV. Materiały i publikacje przydatne w prowadzeniu działań edukacyjnych metodami aktywnymi 40

V. O autorce 42

VI. O Serii filmowej „Narracje Migrantów” 43

VII. O Fundacji na rzecz Różnorodności Społecznej 44

I Wprowadzenie

Jak korzystać z filmów i materiałów pomocniczych z serii „Narracje Migrantów”?

Filmy z serii „Narracje Migrantów” powstały dzięki bliskiej współpracy trzech stron: bohatera lub bohaterki filmu, reżysera oraz przedstawicieli i przedstawioelek Fundacji na rzecz Różnorodności Społecznej (dalej: FRS). Każda strona wniosła perspektywę i wiedzę, bez których nie byłoby możliwe wyprodukowanie spójnego i kompleksowego filmu, etycznego zarówno pod względem tematyki, jak i specyfiki doświadczenia bohatera czy bohaterki. To bohater zgodził się lub bohaterka zgodziła się podzielić się swoją osobistą historią, reżyser pomógł tę historię przełożyć na konwencję filmową zgodną ze standardami właściwymi dla sztuki filmowej, zaś edukatorzy i edukatorki FRS ugruntowali i ugruntowały określoną historię w stosownej teorii (np. psychologii międzykulturowej, polityki migracyjnej).

Każdy film jest więc efektem inspirującej współpracy i wymiany, począwszy od pierwszego etapu tworzenia scenariusza, aż po ostatni etap tworzenia napisów w różnych wersjach językowych. Wrażliwość, wzajemny szacunek oraz dbałość o szczegóły były ważnymi elementami procesu tworzenia. Dzięki temu wszystkie filmy, choć krótkie, zawierają w sobie wiele tematów do przemyślenia i do omówienia. Dużą zaletą tych filmów jest umiejętne połączenie estetyki z solidnością merytoryczną. Są ładne i poruszające, a zarazem odzwierciedlają realia świata, który bohaterka czy bohater poddają krytycznej refleksji.

Więcej na temat Serii filmowej „Narracje Migrantów” można przeczytać w części V tego materiału oraz na stronie internetowej dedykowanej serii: www.nm.ffrs.org.pl.

Materiały pomocnicze

Do filmów z serii „Narracje Migrantów” FRS opracowało materiały pomocnicze dla osób korzystających z filmów do celów edukacyjnych. Uważamy, że wymiana i dialog mają wartość dydaktyczną. Dlatego staraliśmy się, aby materiały te odzwierciedlały w pewnym stopniu dyskusje, które odbyły się w czasie tworzenia filmów.

Materiały pomocnicze mają na celu:

1

stworzenie ramy dla dyskusji organizowanych wokół filmów,

2

wskazanie konkretnych zagadnień czy punktów dyskusyjnych, które są w sposób szczególny naświetlone w danym filmie,

3

wskazanie źródeł informacji i wiedzy, związanych z tematami poruszonymi w danym filmie

Do kogo są skierowane materiały pomocnicze do filmów?

Materiały przygotowano z myślą o osobach – w materiałach mówimy o edukatorach i edukatorkach – które prowadzą szeroko rozumiane działania edukacyjne, zarówno w systemie formalnej edukacji, jak i w ramach szkoleń, warsztatów czy innych form działań edukacyjnych poza formalnym systemem edukacji. Materiały te zostały opracowane przede wszystkim pod kątem zajęć i wydarzeń, w których stosuje się interaktywne metody pracy z grupą (np. dyskusja, ćwiczenia warsztatowe).

Z założenia materiały mogą być pomocne w prowadzeniu działań edukacyjnych przez różne osoby o różnych kompetencjach (np. nauczyciel szkolny lub nauczycielka szkolna, trener lub trenerka w organizacji pozarządowej, osoba wykładająca na uczelni), a także pracujące z różnymi grupami odbiorców i odbiorczyń (np. młodzież, studenci i studentki, osoby dorosłe).

Przykładowe działania edukacyjne, które można prowadzić z wykorzystaniem filmów z serii „Narracje Migrantów” i towarzyszących im materiałów pomocniczych:

1	dla dzieci i młodzieży w szkołach jako zajęcia dodatkowe lub w trakcie zajęć szkolnych (np. wiedza o społeczeństwie),
2	dla studentów i studentek w ramach zajęć z podstawowych przedmiotów, kół naukowych lub innych wydarzeń organizowanych przez wydział lub uczelnię,
3	dla kadry pedagogicznej szkoły,
4	dla pracowników i pracownic jednostki samorządowej lub rządowej,
5	dla pracowników i pracownic akademickich na seminariach, konferencjach czy sympozjach naukowych,
6	pokazy otwarte dla zainteresowanej grupy osób.

Struktura materiałów

Dla ułatwienia pracy edukacyjnej struktura każdego materiału pomocniczego jest podobna. Zaczynają się one od streszczenia danego filmu (część II). Streszczenie zawiera nie tylko krótki opis historii pokazanej w filmie, ale także uzupełnia ją o dodatkowe informacje, które dają szerszy kontekst i umożliwiają głębsze zrozumienie sytuacji bohatera czy bohaterki. Już w streszczeniu sygnalizujemy, jakie zagadnienia są szczególnie ważne w filmie oraz na co trzeba zwrócić uwagę, aby w pełni wykorzystać potencjał dydaktyczny filmu.

W kolejnej, III części materiałów przedstawione są wybrane tematy poruszone w filmie, które jako zespół edukatorów i edukatorek FRS uznaliśmy za najważniejsze do przedyskutowania z grupą docelową działań edukacyjnych prowadzonych z wykorzystaniem danego filmu. Do każdego filmu wybraliśmy od 4 do 6 tematów przewodnich, które odnoszą się do konkretnych wypowiedzi bohatera lub bohaterki. Dzięki temu proponowane tematy ugruntowane są w autentycznej historii bohatera lub bohaterki, nie odbiegają znacząco od realiów doświadczenia prawdziwej osoby, która za pośrednictwem filmu pomaga nam rozpoznać i bliżej poznać określone zjawiska czy problemy społeczne. W efekcie pozwala to uniknąć nadmiernego teoretyzowania. Do każdego tematu wyodrębnionego w części III materiałów znajdują się wskazówki co do prowadzenia dyskusji czy zajęć warsztatowych. Podane

są także przydatne informacje stanowiące podstawę wiedzy na dany temat, w tym:

- definicje kluczowych pojęć,
- dane statystyczne,
- definicje prawne,
- opisy przypadków,
- propozycje ćwiczeń czy innych metod dydaktycznych, które można zastosować w czasie prowadzenia działań edukacyjnych.

Podsumowując, część III materiałów pomocniczych zawiera najwięcej informacji. Celem jest wsparcie osoby prowadzącej zajęcia poprzez zebranie wiedzy przedmiotowej oraz wskazówek metodycznych, które może wykorzystać.

W części IV materiałów znajduje się informacja biograficzna o autorce lub autorze materiałów. Wskazuje ona m.in. na to, jakie kompetencje i jakie obszary wiedzy zostały przez zespół edukatorów i edukatorek FRS uznane za kluczowe dla krytycznego i kompleksowego omówienia tematów poruszonych w danym filmie.

Część V materiałów przedstawia dodatkowe informacje o Serii filmowej „Narracje Migrantów” oraz zawiera szczegółowy opis wybranych z niej filmów. W momencie opublikowania niniejszych materiałów seria „Narracje Migrantów” obejmowała 9 filmów, jednocześnie planujemy rozwijać serię o nowe pozycje. Część VI prezentuje informacje o Fundacji na rzecz Różnorodności Społecznej.

Zapraszamy do odwiedzenia strony dedykowanej serii filmowej „Narracje Migrantów” – www.nm.ffrs.org.pl. Można na niej obejrzeć większość filmów, pobrać elektroniczną wersję materiałów pomocniczych, jak i zapoznać się z licznymi materiałami uzupełniającymi, powiązаныmi tematycznie z serią. Większość filmów jest także dostępna na portalu youtube (www.youtube.com/NarracjeMigrantow). Wszystkie filmy udostępniamy bezpłatnie w biurze FRS osobom zainteresowanym zastosowaniem ich do celów edukacyjnych. Zachęcamy także do kontaktu, jeśli potrzebują Państwo dodatkowego wsparcia czy konsultacji w prowadzeniu działań edukacyjnych z wykorzystaniem filmów.

Życzymy udanych i owocnych dyskusji prowadzonych w oparciu na materiałach pomocniczych!

II O filmie „Długa droga do ślubu”

Film przedstawia relację Beaty i Jeana, którzy opowiadają o swoich perypetiach związanych z zawarciem związku małżeńskiego w Polsce, a następnie z regulacją statusu prawnego Jeana jako małżonka obywatelki polskiej. Ich droga do ślubu była długa i wyboista – trudności wcale nie zakończyły się w momencie zawarcia związku małżeńskiego.

Film zrealizowany został w konwencji przesłuchania, któremu małżonkowie poddawani są przez właściwy urząd wojewódzki w celu sprawdzenia, czy aby dany związek małżeński nie został zawarty aby „obejść”¹ obowiązujące prawo, tj. na potrzeby legalizacji pobytu. Obejście prawa oznaczałoby w tym przypadku legalizowanie pobytu w Polsce na podstawie zawarcia związku małżeńskiego, podczas gdy rzeczywisty cel pobytu byłby inny od deklarowanego (związany np. z podjęciem pracy).

Zgodnie z Konstytucją RP rodzina jest w Polsce wartością chronioną². Małżonkowie obywateli i obywaterek polskich cieszą się szczególnymi przywilejami w porównaniu z większością migrantów i migrantek³ starających się o zalegalizowanie pobytu w Polsce – np. po uzyskaniu zezwolenia na pobyt czasowy⁴ ze względu na małżeństwo mogą pracować bez konieczności posiadania zezwolenia na pracę, a ich droga do uzyskania stałego pobytu oraz obywatelstwa jest krótsza i wymaga dostarczenia mniejszej liczby dokumentów. W okresie potwierdzania autentyczności małżeństwa ochrona ta zostaje jednakże zawieszona, a procedura weryfikacji ingeruje w prywatne życie dużo bardziej niż w przypadku pozostałych migrantów i migrantek.

Pytania, na które odpowiadają Beata i Jean, są autentyczne⁵. Chcieliśmy, aby odbiorcy i odbiorczynie filmu przez chwilę poczuli i poczuli, jakiego typu procedurę administracyjną muszą przejść osoby chcące zalegalizować swój pobyt w Polsce ze względu na małżeństwo.

III Tematy do dyskusji wokół filmu

Poniżej znajdują się propozycje czterech związanych z *Długą drogą do ślubu* tematów do dyskusji, które mogą być pomocne w prowadzeniu działań edukacyjnych z wykorzystaniem filmu. Tematy te pomyślano jako zamkniętą całość; zależnie jednak od charakteru działania edukacyjnego, w ramach którego film jest wykorzystywany, zachęcamy do korzystania z poniższych propozycji zgodnie z wytyczonymi celami edukacyjnymi i charakterem grupy docelowej, w pracy z którą wykorzystywany jest film. Kolejność poniższych tematów może zostać zachowana; można je także omówić w innej kolejności lub wybrać spośród nich tylko tematy istotne np. ze względu na wiedzę osób objętych działaniem edukacyjnym.

Pytania otwierające dyskusję

Film porusza kwestie związane z tzw. małżeństwami mieszanymi, czyli małżeństwami pomiędzy osobami, z których jedna ma obywatelstwo polskie, a druga – obywatelstwo innego kraju. W szczególności odnosi się do małżeństw, z których jeden małżonek ma obywatelstwo tzw. kraju trzeciego, tj. państwa nienależącego do Unii Europejskiej.

Celem pierwszej części omówienia filmu z grupą jest stworzenie przestrzeni służącej dzieleniu się wrażeniami i przemyśleniami po projekcji oraz rozpoznanie i wskazanie wątków, które z różnych powodów są ważne dla uczestników i uczestniczek działań edukacyjnych. Pomoże to osobie prowadzącej określić dalszy kierunek dyskusji.

Proponujemy następujące pytania na początek dyskusji:

- Jakie są wasze wrażenia po obejrzeniu filmu? Co wam się w nim podobało, a co nie podobało? Co was najbardziej zainteresowało lub poruszyło?
- O czym waszym zdaniem był ten film?
- Czy konwencja filmu budzi w was jakieś skojarzenia? Jak ją odbieracie? Jakie wzbudziła w was emocje lub refleksje?
- Czy znacie osobiście parę mieszaną? Co waszym zdaniem wyróżnia związek pary mieszanej od pary tworzonej przez osoby o takim samym pochodzeniu? Jakich szczególnych trudności lub problemów mogą doświadczać pary mieszane?

Temat I. Legalizacja pobytu w Polsce – procedura administracyjna związana z uzyskaniem zezwolenia na pobyt czasowy

Cel dyskusji:

Przybliżenie sytuacji prawnej migrantów i migrantek, którzy i które starają się o legalizację swojego pobytu w Polsce; zrozumienie ich sytuacji nie jest możliwe bez przyjrzenia się bliżej wymogom, jakim muszą sprostać, by uzyskać dokumenty potwierdzające legalny pobyt na terytorium RP.

Proponowane pytania rozpoczynające dyskusję nad tematem:

- Czy zdarzyło się wam ubiegać o zezwolenie na pobyt w innym kraju? Jakie macie doświadczenia z tym związane?
- Czy wiecie, jak wygląda procedura ubiegania się o wydanie zezwolenia na pobyt w Polsce? Czy ktoś z waszych znajomych przechodził taką procedurę? Jakie były jego lub jej doświadczenia z tym związane?

Zgodnie z polskim prawem migranci i migrantki chcący po raz pierwszy przyjechać do Polski⁶ mogą to uczynić na podstawie wizy uzyskanej w polskim konsulacie lub w ramach ruchu bezwizowego⁷.

W przypadku chęci przedłużenia swojego pobytu w Polsce bez konieczności wyjeżdżania np. po upływie okresu ważności wizy, migrant lub migrantka musi złożyć wniosek o zezwolenie na pobyt czasowy w urzędzie wojewódzkim właściwym ze względu na miejsce zamieszkania⁸. We wniosku aplikant lub aplikantka wskazuje przyczyny swojego pobytu w Polsce. Minimalny okres ważności zezwolenia na pobyt to 3 miesiące, maksymalny – z rozróżnieniem na poszczególne przesłanki – określa ustawa o cudzoziemcach (dalej nazywana ustawą).

Katalog przesłanek do uzyskania zezwolenia na pobyt w Polsce jest otwarty, co oznacza, że ustawa nie stanowi, iż wymienione w niej przesłanki były jedynymi, które mogą uzasadniać pobyt w Polsce. Migrant bądź migrantka może więc powołać się na powody do pozostania w Polsce inne niż wymienione w ustawie.

Czy wiesz...

Jakie mogą być przyczyny migracji?

Przykładowe przesłanki do ubiegania się o zezwolenie na pobyt czasowy:

- podjęcie pracy,
- prowadzenie działalności gospodarczej,
- odbywanie studiów lub kursu przygotowawczego do podjęcia studiów,
- prowadzenie badań naukowych,
- bycie członkiem rodziny obywatela lub obywatelki Polski albo członkiem rodziny migranta lub migrantki przebywającego lub przebywającej w Polsce,
- inne okoliczności.

Wniosek najpóźniej w ostatnim dniu legalnego pobytu w Polsce należy złożyć w siedzibie urzędu wojewódzkiego lub w jego delegaturze. Można to uczynić osobiście, za pośrednictwem poczty albo poprzez pełnomocnika lub pełnomocniczkę, czyli osobę, która z podpisanym przez migranta lub migrantkę upoważnieniem będzie reprezentowała go lub ją w urzędzie⁹. Jeśli wniosek jest wolny od braków formalnych¹⁰ lub jeśli zostaną one uzupełnione w ciągu 7 dni od daty złożenia wniosku, sprawie nadaje się bieg, a osoba aplikująca uzyskuje informację o terminie załatwienia sprawy oraz ewentualnie o terminie dostarczenia brakujących dokumentów.

Terminowość złożenia wniosku (a także ewentualnego uzupełnienia braków) to podstawowa zasada postępowania, egzekwowana bardzo restrykcyjnie – nawet jednodniowe uchybienie terminu skutkować będzie pozostawieniem wniosku bez rozpoznania. Dlatego też ważne jest, aby informować urząd o każdej zmianie adresu – pismo prawidłowo dostarczone traktuje się jako doręczone, zatem jeśli trafi pod nieaktualny

adres, termin uzupełnienia braków formalnych może minąć bez wiedzy osoby składającej wniosek, uniemożliwiając jej zalegalizowanie pobytu.

*Zbierają wywiady z Policji, Straży Granicznej
i Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego.*

Co mówi Beata

Procedura, o której mówi Beata, tak jak cała procedura opisywana w Temacie I, to standardowe czynności wykonywane w związku z każdą aplikacją o zezwolenie na pobyt czasowy, niezależnie od przesłanki. Wniosek przesyłany jest do organów administracyjnych (Straż Graniczna, Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Policja) w celu zaopiniowania i zweryfikowania, czy wjazd danej osoby na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej oraz jej pobyt tutaj nie stanowi zagrożenia dla obronności i bezpieczeństwa państwa lub ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego. Termin, w którym mija czas na zaopiniowanie wniosku przez wymienione organy (na ogół 30 dni, jednak z możliwością przedłużenia do 60 dni), to minimalny czas, w jakim może zostać wydana decyzja w sprawie. Wydanie decyzji w ciągu 30 dni należy jednak do rzadkości – szczególnie w Mazowieckim Urzędzie Wojewódzkim, do którego wpływa największa liczba wniosków.

Pierwszy termin wydania rozstrzygnięcia w sprawie wyznaczany jest na minimum miesiąc od dnia złożenia wniosku, natomiast procedura może być i często jest przedłużana o kolejne miesiące, jeśli w sprawie występują okoliczności wymagające dodatkowego wyjaśnienia. Choć w takiej sytuacji do paszportu wbijana jest pieczętka, która potwierdza legalny pobyt danej osoby w Polsce do momentu zakończenia procedury (na podstawie tej pieczętki można wyjechać z kraju, jednakże nie ma możliwości powrotu bez uzyskania kolejnej wizy), przedłużające się oczekiwanie na decyzję może być źródłem stresu. Często powoduje też konieczność dostarczania dodatkowych dokumentów lub osobistego stawiennictwa w urzędzie, co jest szczególnie uciążliwe dla osób pracujących.

W trakcie trwania procedury aplikant lub aplikantka jest zobowiązany lub zobowiązana okazać dokumenty potwierdzające okoliczności, na które powołuje się we wniosku, a także – w większości przypadków – dokumenty ubezpieczenia zdrowotnego. Wnioskujący lub wnioskująca w zależności od okoliczności może także zostać wezwany lub wezwana do wykazania, że posiada wystarczające środki finansowe lub ma stabilne źródło utrzymania¹¹. Przed migrantem lub migrantką stawia się zatem określone wymogi udokumentowania przesłanek, na które on lub ona powołuje się we wniosku. Organy władzy również muszą dołożyć starań, by zbadać wszelkie okoliczności sprawy.

Postępowanie administracyjne w Urzędzie Wojewódzkim kończy się decyzją:

- **Pozytywną** – określającą czas trwania zezwolenia. Procedura jest zakończona, niemniej po wydaniu decyzji osoba składająca wniosek oczekuje na wydanie dokumentu podróży – karty czasowego pobytu¹² (czas oczekiwania różni się w zależności od urzędu, jest to zazwyczaj kilka tygodni), bez której nie może wyjechać poza granice Polski, co jest szczególnie uciążliwe w okresie świąt lub wakacji. Na podstawie samej decyzji można jedynie wyjechać do kraju pochodzenia; w celu powrotu wymagane jest aplikowanie na podstawie otrzymanej decyzji o wizę wjazdową do Polski.
- **Negatywną** – w ciągu 14 dni od momentu doręczenia decyzji negatywnej można się od niej odwołać; odwołanie za pośrednictwem wojewody składa się do Szefa Urzędu do Spraw Cudzoziemców (UdSC).

Procedura administracyjna związana z legalizacją pobytu migrantów i migrantek jest dwuinstancyjna. Oznacza to, że w przypadku odwołania się od negatywnej decyzji UdSC raz jeszcze sprawdza zgromadzony materiał, ewentualnie wzywa do okazania dodatkowych dokumentów w sprawie, a następnie w terminie 30 dni (w praktyce często ten termin jest znacznie wydłużany) wydaje:

- decyzję pozytywną, określającą termin ważności zezwolenia,
- decyzję negatywną – utrzymującą w mocy decyzję wojewody,
- decyzję o przekazaniu sprawy do ponownego rozpatrzenia przez organ pierwszej instancji – jeśli uzna, że urząd wojewódzki nie dopełnił wszelkich niezbędnych czynności, aby zbadać sprawę.

Jeżeli wniosek o zezwolenie na pobyt nie został złożony z uchybieniem terminu, migrant lub migrantka aż do wydania ostatecznej decyzji w sprawie (tj. pozytywnej lub negatywnej decyzji wojewody albo UdSC) przebywa w Polsce legalnie.

W przypadku decyzji utrzymującej w mocy negatywną decyzję wojewody, w terminie 30 dni od daty otrzymania decyzji stronie przysługuje możliwość złożenia skargi do Sądu Administracyjnego. Ta procedura nie legalizuje już jednak pobytu w Polsce; sąd bada jedynie, czy organy postępowania nie naruszyły zasad postępowania i przepisów prawnych – nie wnika w to, czy migrant lub migrantka spełnia wymogi uzyskania zezwolenia¹³.

*Czasem
chodziło o podejście ludzi, którzy pracują
w tym urzędzie. Kiedy przychodziliśmy z pytaniem lub
prośbą o pomoc, to miałem wrażenie, jakbyśmy im
przeszkadzali.*

Co mówi Jean

Czy wiesz...

Jakie z perspektywy migrantów i migrantek mogą być główne problemy związane z procedurą weryfikacji?

- długie kolejki,
- brak przejrzystej i spójnej informacji w zrozumiałym dla nich języku,
- niejasne przepisy prawne,
- przedłużające się (często z przyczyn niezrozumiałych dla migranta lub migrantki) procedury,
- niemożność wyjazdu z Polski w trakcie trwania sprawy bez konieczności ponownego ubiegania się o wizę – w przypadku, gdy poprzednia wiza lub karta pobytu już wygasła,
- niekompetencja bądź niezyczliwość urzędników i urzędniczek,
- duży stopień formalizacji – konieczność dostarczania coraz to nowych dokumentów lub też uaktualnianych dokumentów w przypadku przedłużania się procedury¹⁴.

Poniżej opisujemy przykładowe sytuacje, w jakich mogą znaleźć się migranci i migrantki w Polsce w związku z zawiłością procedury legalizacyjnej. Przykłady te można wykorzystać jako studia przypadków do omówienia podczas zajęć z grupą.

Ćwiczenie z grupą:

Analiza przypadku studenta Ibrahima

Ibrahim jako student studiów stacjonarnych musi udokumentować, że posiada wystarczające środki finansowe na pokrycie kosztów nauki i utrzymania w Polsce. Procedura toczy się w czerwcu. Ibrahim musi wykazać, że posiada środki do życia na kolejnych 15 miesięcy¹⁵ (543 zł x 15 miesięcy), środki na zakup biletu do kraju pochodzenia (zryczałtowana wysokość 2500 zł w przypadku krajów pozaeuropejskich) oraz fundusze na opłacenie kolejnego roku studiów, na którym czesne wynosi 20 tys. zł za rok. Daje to kwotę ok. 30 tys. zł, której posiadanie na rachunku bankowym Ibrahim musi wykazać w urzędzie.

Ćwiczenie z grupą: Analiza przypadku studenta Ibrahima

- Jak oceniacie przepis wymagający wykazania, że posiada się określoną sumę pieniędzy?
- Jakiego rodzaju problemy może generować taka sytuacja? Jak waszym zdaniem może w tej sytuacji postąpić Ibrahim?
- Jak byście sobie poradzili w przypadku chęci studiowania za granicą w kraju mającym podobne wymagania?

Ćwiczenie z grupą: Analiza przypadku Charu i propozycji pracy w Polsce

Charu skończyła w Polsce pięcioletnie studia magisterskie, po czym rozpoczęła studia doktoranckie. Uzyskała z tego powodu zezwolenie na zamieszkanie na pobyt czasowy. W toku drugiej procedury ubiegania się o zezwolenie na pobyt ze względu na studia doktoranckie dostała bardzo korzystną propozycję pracy. Postanowiła odłożyć studia i podjąć pracę. Urząd zarzucił jej cel pobytu inny niż deklarowany i odmówił zezwolenia na pobyt. Stwierdził, że chcąc rozpocząć pracę w Polsce, musi przyjechać do Polski na podstawie wizy upoważniającej ją do podjęcia pracy.

- Jak oceniacie decyzję urzędu w tym przypadku?
- Jakiego rodzaju problemy może generować taka logika urzędu?
- Jakie wyobrażacie sobie możliwe konsekwencje tej decyzji dla Charu?
- Jakie działania lub decyzje podjęlibyście, będąc na miejscu Charu?

Temat II. Legalizacja pobytu ze względu na małżeństwo z obywatelem lub obywatelką Polski

Cel dyskusji:

Poniżej analizujemy szczególny przypadek legalizacji pobytu z uwagi na małżeństwo z obywatelem lub obywatelką Polski. Celem jest tu zwrócenie uwagi i wywołanie refleksji dotyczącej tego, na jakiego rodzaju sytuacji i doświadczenia narażone są pary mieszane chcące wspólnie żyć w Polsce.

Proponowane pytania rozpoczynające dyskusję nad tematem:

- Co waszym zdaniem może świadczyć o autentyczności związku?
- Czy jesteście obecnie w związku? Jeśli tak, czy sądzicie, że urząd uznałby wasz związek za autentyczny?

Pod względem ogólnych zasad procedura zezwolenia na pobyt ze względu na małżeństwo z obywatelem lub obywatelką Polski przebiega tak, jak to opisano w Temacie I. Dochodzą tu jednak elementy weryfikacji, czy małżeństwo nie zostało zawarte przede wszystkim w celu legalizacji pobytu. Podobne mechanizmy są powszechne w krajach Europy Zachodniej – mają zapobiegać zawieraniu małżeństw jedynie w celu uregulowania statusu prawnego migranta lub migrantki¹⁶.

Osoby, które zawarły związek małżeński z obywatelem lub obywatelką Polski, są chronione przez prawo zgodnie z konstytucyjną zasadą prawa do życia rodzinnego. Nie można ich deportować. Jest to też jedna z niewielu grup migrantów i migrantek, którzy i które mogą złożyć wniosek o wydanie zezwolenia na pobyt czasowy, przebywając w Polsce nielegalnie (nie ponoszą konsekwencji w postaci konieczności opuszczenia kraju) lub też otrzymawszy negatywną decyzję w sprawie. Ponadto po

uzyskaniu zezwolenia na pobyt ze względu na małżeństwo migranci i migrantki mogą pracować bez konieczności uzyskania zezwolenia na pracę, a ich droga do uzyskania prawa stałego pobytu oraz obywatelstwa jest krótsza i wymaga dostarczenia mniejszej liczby dokumentów niż w przypadku innych ścieżek legalizacyjnych¹⁷. Nie znaczy to jednak, że droga ta jest prosta.

Ustawa o cudzoziemcach przewiduje szereg wymogów, które małżonkowie muszą spełniać, aby okazać się „prawdziwym” małżeństwem, a także wskazuje na sposoby weryfikacji ich relacji¹⁸. Urząd¹⁹ ustala w szczególności, czy więzi łączące małżonków są rzeczywiste i stałe. Oceń to, badając m.in.:

- Czy małżonkowie mówią językiem zrozumiałym dla obojga?
- Czy małżonkowie są zgodni co do dotyczących ich danych osobowych i innych istotnych okoliczności ich dotyczących?
- Czy małżonkowie zamieszkują wspólnie lub prowadzą wspólne gospodarstwo domowe?

Mąż musiał złożyć dokumenty w Urzędzie do Spraw Cudzoziemców. Zostaliśmy wezwani na przesłuchanie. Małżonków przesłuchują osobno. Ma to na celu potwierdzenie wiarygodności związku. Sprawdzają, czy mieszkamy razem, czy przebywamy razem, czy wiemy o sobie różne rzeczy, jakieś tam najdrobniejsze szczegóły.

Co mówi Beata

Istnieją dwa główne sposoby weryfikacji autentyczności małżeństwa: przesłuchanie pary małżeńskiej i wywiad środowiskowy.

- 1) **Przesłuchanie pary małżeńskiej.** Przesłuchanie, o którym mówi bohaterka filmu²⁰, jest podstawowym sposobem weryfikacji autentyczności związku małżeńskiego. Małżonkom w trakcie oddzielnych przesłuchań przeprowadzonych w nieodległym od siebie czasie zadawane są te same lub zbliżone pytania – cel to sprawdzenie, czy odpowiedzi będą zbieżne. Oficjalnie małżon-

kwowie wzywani są do urzędu „w celu złożenia wyjaśnień”, jednak potocznie przyjęło się nazywać spotkania „przesłuchaniem”, ponieważ taka właśnie jest ich forma. Pytania dotyczą sfery życia codziennego, wykształcenia, życia zawodowego, rodzinnego i prywatnego małżonków. Rozmowa taka przeprowadzana jest zawsze przy pierwszej procedurze o udzielenie zezwolenia na pobyt czasowy ze względu na małżeństwo z obywatelem lub obywatelką Polski, a w przypadku pojawienia się wątpliwości – przy każdej kolejnej procedurze lub nawet kilkakrotnie w trakcie jednej procedury. Utrudnienie stanowi fakt, że przesłuchanie odbywa się często z pomocą tłumacza lub tłumaczki, którego czy której zapewnienie leży po stronie migranta lub migrantki. Rolę tłumacza lub tłumaczki mogą pełnić osoby komunikujące się w tym samym języku, co migrant lub migrantka. Nie musi być to tłumacz przysięgły ani tłumaczka przysięgła. Z jednej strony jest to korzystne dla osoby aplikującej, ponieważ nie generuje dodatkowych kosztów. Z drugiej – znajomość języka u osoby tłumaczącej nie jest przez nikogo weryfikowana, co może się przyczynić do zaistnienia nieścisłości w protokole przesłuchania – np. ze względu na błędy w tłumaczeniu. Tymczasem w takich przesłuchaniach nawet drobne rozbieżności w zeznaniach małżonków będą uważnie oceniane i mogą wzbudzić podejrzenia przedstawicieli lub przedstawicieli urzędu.

Pytania do dyskusji z grupą:

Zadaj grupie następujące pytania i pozwól na wyczerpującą dyskusję, aby każda osoba mogła wyrazić swoje zdanie.

Pierwsze pytanie jest na rozgrzanie. W przypadku drugiego i trzeciego pytania odpowiedzi można zebrać na flipczarcie. W przypadku drugiego pytania można też zaprosić osoby uczestniczące do spisania swoich przemyśleń indywidualnie (przez ok. 5 minut) a potem dopiero zaprosić do szerszej dyskusji.

Pytania do dyskusji z grupą:

Zadaj grupie następujące pytania i pozwól na wyczerpującą dyskusję, aby każda osoba mogła wyrazić swoje zdanie.

Pytania oraz dyskusja wokół nich powinny pomóc uczestnikom i uczestniczkom zapamiętać i przetworzyć informacje przekazane wcześniej na temat legalizacji pobytu ze względu na małżeństwo z obywatelem lub obywatelką Polski, a także powinny pomóc każdej osobie w grupie wyrobić własne zdanie.

- Czy wiecie, jakiego koloru szczoteczki do zębów używają wasi partnerzy lub partnerki?
- Czy uważacie, że przesłuchiwanie małżonków jest wymiernym sposobem sprawdzenia autentyczności relacji? Uzasadnijcie swoją opinię.
- Czy widzicie pole do nadużyć w procedurze przesłuchiwania małżonków po stronie pary lub też po stronie urzędu? Jeśli tak, to jakie?

- 2) **Wywiad środowiskowy.** Drugi element procedury weryfikacji autentyczności związku małżeńskiego to wizyta przedstawicieli lub przedstawicielek organów państwowych w mieszkaniu pary. Przedstawiciele i przedstawicielki organów władzy (mogą to być urzędnicy czy urzędniczki albo funkcjonariusze lub funkcjonariuszki Straży Granicznej bądź Policji) sprawdzają, czy para małżeńska prowadzi wspólne gospodarstwo domowe oraz czy w mieszkaniu znajdują się rzeczy prywatne należące do obu osób. Wywiad taki może też być okazją do pytania sąsiadów i sąsiadek o to, czy znają małżonków i czy mogą potwierdzić, że oboje w danym miejscu mieszkają. Dlatego też w celu uniknięcia niezręczności wiele osób uprzedza swoich sąsiadów i sąsiadki, że przedstawiciele służb mundurowych mogą o nie pytać, a także informuje, że to standardowa procedura legalizacyjna, a nie czynności wynikające z kolizji z prawem. Organizacje pozarządowe działające na rzecz migrantów i migrantek postulują, by obowiązek prowadzenia wywiadów

środowiskowych był powierzany instytucjom samorządu lokalnego (np. pracownikom i pracownicom socjalnym), a nie służbom mundurowym²¹.

Pytania do dyskusji z grupą:

- Jakie problemy mogą się wiązać z koniecznością przeprowadzenia wywiadu środowiskowego?
- Czy uważacie, że wywiad środowiskowy jest wymiernym sposobem sprawdzenia autentyczności relacji? Uzasadnijcie swoją opinię.
- Czy widzicie pole do nadużyć w procedurze przeprowadzania wywiadu środowiskowego po stronie pary lub też po stronie urzędu? Jeśli tak, to jakie?

Temat do dyskusji z grupą: **Małżeństwa zawarte w celu legalizacji pobytu – dobre czy złe?**

Zawarcie związku małżeńskiego z obywatelem lub obywatelką Polski może wydawać się niektórym migrantom i migrantkom prostszym, mniej obciążonym biurokracją sposobem na zalegalizowanie swojego pobytu w Polsce. Jest to przyczyna, dla której dochodzi do małżeństw zawartych w celu legalizacji pobytu, tj. takich, których wyłącznym celem jest uzyskanie legalnego pobytu przez jedną ze stron.

Zastanówcie się:

- Jakie mogą być przyczyny zawierania małżeństwa wyłącznie w celu legalizacji pobytu?

Temat do dyskusji z grupą:

Małżeństwa zawarte w celu legalizacji pobytu – dobre czy złe?

- Małżeństwa (i rozwody) zawarte w celu obejścia prawa zdarzają się także pomiędzy obywatelami i obywatelkami polskimi. Podajcie przykłady sytuacji, w których instytucja małżeństwa jest wykorzystywana jako środek do osiągnięcia korzyści przez obywateli i obywatelki RP.
- Czy zgodzilibyście się lub zgodziłybyście się, gdyby przyjaciel lub przyjaciółka w trudnej sytuacji życiowej poprosił lub poprosiła was o zawarcie małżeństwa wyłącznie na potrzeby uzyskania zezwolenia na pobyt? Uzasadnijcie swoje zdanie.

Temat do dyskusji z grupą:

Wywiad i przesłuchanie w trakcie procedury legalizacji pobytu – dobre czy złe?

Procedura legalizacji pobytu na podstawie związku małżeńskiego, obejmująca wywiad i przesłuchanie, opiera się na następującej logice:

- Wszyscy aplikanci i wszystkie aplikantki muszą z założenia „udowadniać swoją niewinność” – przejść przez procedurę, która ma na celu dowiedzenie, że małżeństwo nie zostało zawarte w celu legalizacji pobytu.
- Stosuje się zasadę zbiorowej odpowiedzialności – poddawanie w wątpliwość uczciwości migrantów i migrantek.

Zastanówcie się:

- Czy waszym zdaniem taka logika jest słuszna? I czy jest sprawiedliwa?
- Jakie inne rozwiązania, które mogłyby przeciwdziałać zawieraniu małżeństw w celu legalizacji pobytu, ale nie stawałyby autentycznych małżeństw w tak trudnej sytuacji, przychodzą wam do głowy?

Temat III. Procedura legalizacyjna związana z zawarciem małżeństwa – spojrzenie krytyczne

Cel dyskusji:

Poddanie krytycznej analizie procedury administracyjnej udzielenia zezwolenia na pobyt czasowy ze względu na małżeństwo z obywatelem lub obywatelką RP. Wspólne omówienie zagadnienia może służyć refleksji na temat pożądanых zmian i usprawnień procedury, ale także na temat sposobu, w jaki obowiązujące prawo kształtuje podejście urzędników i urzędniczek do klientów i klientek urzędu.

Proponowane pytania rozpoczynające dyskusję nad tematem:

- Jakie emocje towarzyszą bohaterowi i bohaterce filmu? Czym mogą być spowodowane?
- Czy waszym zdaniem urzędnicy i urzędniczki mają prawo wnikać i ingerować w życie prywatne klientek i klientów urzędu? Dlaczego? Do jakiego stopnia? Czy wyobrażacie sobie siebie jako osobę, wobec której toczy się taka procedura?
- Z jakimi trudnościami musi zmierzyć się urzędnik lub urzędniczka w trakcie trwania takiej procedury?

Film zrealizowany został w konwencji przesłuchania, któremu para małżeńska poddawana jest w celu potwierdzenia autentyczności związku. Choć jest to kreacja filmowa, pokazuje, jakie emocje może budzić udział w podobnej procedurze u osób, które wstąpiły w związek małżeński, planując wspólne życie. W tonie Beaty można wyczuć irytację – żeby zaskoczyć osoby przesłuchiwane, urzędnicy i urzędniczki zadają im pytania niejednokrotnie dotyczące najdrobniejszych szczegółów codziennego życia. Wiele osób przechodzących przez tę procedurę nie rozumie, jaki jest jej cel i czemu ma służyć szereg pytań dotyczących prywatnych, czasem bardzo intymnych kwestii. Odbierają ją jako poniżającą. Jest to temat, który u osób aplikujących i ich małżonków budzi wiele emocji i rodzi duży stres.

Temat do dyskusji z grupą: Spojrzenie migrantów i migrantek na działania urzędu

Jakiego rodzaju zastrzeżenia ze strony interesantów i interesantek, którzy i które nie znają perspektywy urzędników i urzędniczek – ich celów i zasad działania – możecie sobie wyobrazić? Jakie wątpliwości, pytania i obawy mogą mieć te osoby? Co może im przeszkadzać?

- długie kolejki,
- brak przejrzystej, spójnej informacji w zrozumiałym dla nich języku,
- niejasne przepisy prawne,
- przedłużające się (często z przyczyn niezrozumiałych dla migranta lub migrantki) procedury,
- niemożność wyjazdu z Polski w trakcie trwania sprawy bez konieczności ponownego ubiegania się o wizę – w przypadku, gdy poprzednia wiza lub karta pobytu już wygasła.
- niekompetencje bądź niezyczliwość urzędników i urzędniczek.
- duży stopień formalizacji – konieczność dostarczania coraz to nowych dokumentów lub też uaktualnianych dokumentów w przypadku przedłużania się procedury²¹,
- przesłuchania interesantów i interesantek odbywają się często w pomieszczeniu, w którym przebywają inni ludzie, co czyni sytuację przesłuchania jeszcze bardziej niekomfortową (zob. więcej: Temat I).

W dokumencie pt. *Polityka Migracyjna Polski*²², przyjętym przez Radę Ministrów 31 lipca 2012 roku, pojawiło się stwierdzenie, że przesłuchanie stron powinno odbywać się przy każdej kolejnej procedurze. Tezę tę skrytykowały organizacje pozarządowe²³ – każdorazowe wzywianie na przesłuchanie w sytuacji, gdy nie ma wątpliwości co do autentyczności relacji, jest zbędne i nosi znamiona nękania. Sprawa ta każe sądzić, że decydenci nie wiedzą, z jak dużym stresem i z jak wielkimi utrudnieniami wiąże się procedury legalizacji pobytu migrantów i migrantek na terytorium RP.

Temat do dyskusji z grupą:

Jakie problemy i utrudnienia mogą się wiązać z koniecznością stawiennictwa w urzędzie?

Migranci i migrantki mogą doświadczać takiego rodzaju problemów:

- konieczność każdorazowego zwalniania się z pracy (co najmniej na pół dnia, a w przypadku osób mieszkających poza miastem, w którym znajduje się urząd – na cały dzień); zdarzają się przy tym sytuacje, gdy już w urzędzie okazuje się, że przesłuchanie nie odbędzie się punktualnie, lub też – że w ogóle się nie odbędzie danego dnia, o czym osoba wezwana nie została poinformowana z wyprzedzeniem,
- konieczność zapewnienia opieki nad dzieckiem,
- wysoki poziom stresu,
- strata finansowa wynikająca np. z konieczności wzięcia dnia wolnego w pracy, opłacenia dojazdu, opłacenia usług tłumacza lub tłumaczki

...czy w grupie dostrzeżono jeszcze inne problemy, niewymienione powyżej?

Patrząc na kryteria, wedle których oceniane są mieszane związki małżeńskie, można uznać, że urząd posiada uniwersalne wytyczne, zgodnie z którymi powinno być zorganizowane każde małżeństwo. W przypadku, gdy dana para nie spełnia któregoś z wymogów, wzbudza podejrzenia, wskutek czego przeprowadza się dodatkowe czynności sprawdzające. Przepisy ustawy lub też organy interpretujące je nie uwzględniają różnorodności form bliskich związków, w tym małżeństwa, ani tego, że ludzie preferują różne sposoby życia, mają gorszą lub lepszą pamięć do imion i dat, pewne rzeczy uważają za mniej, inne za bardziej istotne, a także w różny sposób okazują sobie uczucia, co może być uwarunkowane różnicami kulturowymi, ale przede wszystkim – indywidualnym charakterem i potrzebami każdego człowieka. Jak dowieść takich nieuchwytnych, abstrakcyjnych pojęć jak miłość? Czy można to obiektywnie oceniać?

Ćwiczenie z grupą. Analiza przypadku.

Poniżej znajdują się informacje na temat dwóch par.

Jak ocenilibyście autentyczność tych związków?

Po czym możecie to ocenić?

Małżeństwo A

- Znają się od 5 lat.
- Mieszkają razem.

- Jeśli to możliwe, jadają wspólnie kolacje.

- Poznali nawzajem swoich rodziców, utrzymują dobre relacje.
- Spędzają czas wolny razem lub w gronie wspólnych przyjaciół.
- Właśnie kupili wspólne mieszkanie.
- Zazwyczaj śpią w jednym łóżku.

Małżeństwo B

- Znają się od 5 lat.
- Jedno mieszka i pracuje w Londynie, drugie w Warszawie.
- Widują się raz na dwa miesiące (np. długi weekend) i rozmawiają telefonicznie lub przez internet ok. 3 razy w tygodniu.
- Poznali nawzajem swoich rodziców, ale nie utrzymują kontaktu z nimi.
- Spędzają czas wolny w gronie swoich własnych przyjaciół.
- Każde z nich zarabia na własne wydatki.
- Co najmniej raz na pół roku śpią w jednym łóżku.

Po omówieniu pytania poinformuj grupę, że małżeństwo A to małżeństwo mieszane – Marta i Amanpreet, natomiast małżeństwo B – małżeństwo Anny i Roberta, pochodzących z Polski. Pytanie do grupy: Jak myślicie, czy oba małżeństwa przeszłyby pomyślnie procedurę legalizacyjną? Uzasadnijcie swoją wypowiedź.

Czasem chodziło o podejście ludzi, którzy pracują w tym urzędzie. Kiedy przychodziliśmy z pytaniem lub prośbą o pomoc, to miałem wrażenie, jakbyśmy im przeszkadzali.

Co mówi Jean

Kwestią poruszoną w filmie przez Jeana jest podejście urzędników i urzędniczek, z jakimi bohater i bohaterka *Długiej drogi do ślubu* zetknęli się w trakcie procedury legalizacyjnej²⁴. Należy pamiętać, że do urzędu przychodzi się w celu załatwienia konkretnej sprawy. Procedura legalizacji pobytu jest przykładem postępowania administracyjnego – jednakże w przypadku migrantów i migrantek (a wydaje się, że szczególnie w przypadku małżeństw mieszanych, gdzie istota przesłanki pobytowej jest najbardziej nieuchwytna) nie traktuje się jej jako kwestii administracyjnej, a urzędnicy i urzędniczki mają przyzwolenie na podejmowanie decyzji w oparciu o subiektywną ocenę sytuacji oraz na silne ingerowanie w prywatność klientów i klientek²⁵. Przy sprawdzaniu autentyczności związku małżeńskiego klienci i klientki urzędu bywają traktowani i traktowane jak potencjalni naciągacze. Tymczasem podstawową cechą rzetelnego wykonywania obowiązków urzędniczych jest traktowanie strony postępowania przede wszystkim jako równego sobie człowieka. Ponadto zauważyć należy, że urzędnicy i urzędniczki jak wszyscy ludzie nie są wolni od stereotypów i uprzedzeń. Tym bardziej powinni więc pamiętać, by w procedurze administracyjnej okazywanie własnych opinii czy odczuć nie przeważało nad potrzebą obiektywnego zbadania sprawy.

Ważne jest także, aby zrozumienie była z obu stron. Osoby reprezentujące urząd powinny być uwrażliwione na delikatność kwestii, które muszą zbadać – z pewnością nie każdy urzędnik czy urzędniczka się do tego nadaje. Powinny też zdawać sobie sprawę, że podobna procedura może być odczuwana przez parę małżeńską – i niebezpiecznie – jako wnikanie obcych ludzi w jej prywatne, intymne relacje oraz poddawanie uczuć i emocji kontroli i ocenie. Jednocześnie klienci i klientki urzędu powinni rozumieć, że osoby w nim zatrudnione wykonują swoją pracę,

egzekwując przepisy prawa i że sprawdzenie, czy wniosek o zezwolenie na pobyt nie został złożony w celu obejścia prawa, należy do ich obowiązków.

Temat do dyskusji z grupą:

Dziesięć dobrych rad dla osób pracujących w urzędzie przy procedurach legalizacyjnych

Poproś grupę, aby zastanowiła się nad dobrymi radami dla urzędników i urzędniczek.

Jak można wyważyć pomiędzy obowiązkiem sprawdzenia, czy dany związek nie został stworzony wyłącznie na potrzeby legalizacji pobytu, a koniecznością traktowania ludzi przechodzących przez procedury weryfikacyjne z poszanowaniem ich godności i z wrażliwością na stres, jakiego osoby te mogą doświadczać w związku z działaniami urzędu?

Lista powinna zawierać większość spośród poniższych punktów:

- Pamiętaj, że różnice kulturowe mogą sprawiać, że migrant lub migrantka przedstawia informacje w sposób, który może wydawać się dziwny lub podejrzany, a faktycznie wynika z norm obowiązujących w kraju jego lub jej pochodzenia (np. Senegalczyk może mówić o swoich bliskich znajomych jako o braciach i siostrach, tymczasem jego małżonka Polka o tych samych osobach powie: „znajomi”).
- Pamiętaj, że dla osoby o niskim poziomie znajomości języka komunikacja, zwłaszcza w warunkach przesłuchania, może być bardzo stresująca. Człowiek taki nie jest w stanie weryfikować jakości tłumaczenia, a wie, że wiele od niej zależy.
- Kieruj się „zasadą domniemanej niewinności”.
- Swoim zachowaniem, sposobem mówienia i treścią wypowiedzi pokaż, że szanujesz czas i wysiłek włożony przez osoby podlegające czynnościom sprawdzającym w to, by spełnić wymagania urzędu i procedury.
- Zapytaj, czy coś wymaga dodatkowego wyjaśnienia.
- Informuj o kolejnych krokach w procedurze, tak by osoba poddana jej mogła się do nich przygotować psychicznie i rozumiała, na którym etapie się znajduje.
- Uśmiechnij się.

Temat IV. Związki mieszane

Cel dyskusji:

W tej części materiałów chcemy skierować dyskusję na temat par mieszanych, przestrzeni, w jakiej te pary żyją i wyzwania, z którymi muszą się mierzyć. W globalizującym się świecie zjawisko związków między osobami różnych narodowości, wywodzącymi się z różnych kultur, wyznającymi różne religie czy mówiącymi innymi językami jest coraz częstsze. Według danych Głównego Urzędu Statystycznego w Polsce zawieranych jest corocznie ok. 3,4 tys. małżeństw mieszanych. Nie są to duże liczby, niemniej dane te wskazują, że nie mamy tu do czynienia także ze zjawiskiem marginalnym.

Proponowane pytania rozpoczynające dyskusję nad tematem:

- Jak na tle związków osób o tym samym pochodzeniu ludzie odbierają związki mieszane?
- Jaką szansę na zbudowanie trwałej relacji ma w waszej opinii związek mieszany – mniejsze czy większe niż para osób o tym samym pochodzeniu? Dlaczego? Jakie mogą być specyficzne problemy lub korzyści wynikające z bycia w związku mieszanym?
- Jakie mogą być konotacje określenia „związek mieszany”? Z czym się wam ono kojarzy? Jakie inne określenia dla związków potocznie nazywanych „związkami mieszanymi” możecie zaproponować?

Intymny związek dwojga ludzi może im przysporzyć wiele szczęścia i dać poczucie spełnienia, niemniej z całą pewnością wymaga wiele wysiłku. Niezbędny jest wzajemny szacunek. Trzeba też nauczyć się żyć obok drugiej osoby – zupełnie innej od nas – a ponadto poznać sztukę kompromisu i na każdym kroku próbować zrozumieć intencje i zachowania drugiej strony. Związek dwóch osób wywodzących się z różnych kultur może być tym większym wyzwaniem.

Temat do dyskusji z grupą:

Jakie trudności mogą pojawić się w przypadku związków mieszanych częściej niż w przypadku par o tym samym pochodzeniu?

Odpowiedzi od osób w grupie można zebrać na flipczarcie. Lista powinna zawierać co najmniej następujące odpowiedzi:

- bariera językowa,
- różne tradycje, zwyczaje, religia i wartości,
- różne wizje rodziny oraz roli mężczyzny i kobiety w związku,
- inne wychowanie, inne perspektywy na życie, inne podejście do wychowywania dzieci,
- problemy z zaakceptowaniem partnera lub partnerki przez rodzinę, czy ogólniej – przez otoczenie,
- w przypadku obywateli państw trzecich – stres związany z legalizacją pobytu w Polsce.

W kontekście znaczenia zjawiska związków mieszanych dla polityki migracyjnej warto zauważyć, że funkcjonowanie w takiej relacji może przyczyniać się do szybszej i pełniejszej integracji migrantów i migrantek w Polsce. Można bowiem zaobserwować, że osoby będące w związku małżeńskim z obywatelem lub obywatelką RP poprzez bardziej intensywny kontakt ze społeczeństwem przyjmującym szybciej uczą się polskiego i łatwiej przystosowują do nowych warunków życia²⁶.

Opozycja: swój–obcy

Samo określenie „małżeństwo mieszane” może być nacechowane dwuznacznie. Z jednej strony pozytywnie – jako związek „mieszany”, czyli czerpiący z dwóch różnych kultur; z drugiej jednak może być postrzegany jako taki, który w powszechnej świadomości łamie podstawową zasadę szukania partnera we własnej grupie, a zatem stanowi zagrożenie dla obowiązującego ładu²⁷. Szczególnie wybory kobiet wiążących się z cudzoziemcami bywają kwestionowane, a same kobiety – narażone na oceny i niewybredne komentarze lub nawet obelgi ze strony przypadkowo spotkanych ludzi. Związek z osobą wywodzącą się z odmiennej kultury postrzegany jest

często także jako niebezpieczeństwo i ryzyko (np. mężczyźni wyznający islam mogą być negatywnie postrzegani w kontekście stereotypów dotyczących traktowania kobiet przez muzułmanów).

Ćwiczenie z grupą: Analiza przypadku. Miasteczko L. i zjawisko przemocy domowej

Cel ćwiczenia: ćwiczenie przeznaczone jest do wykorzystania w pracy z grupą o stosunkowo wysokim poziomie świadomości dotyczącej zjawiska ksenofobii lub islamofobii oraz gender, a jego celem jest analiza i pogłębienie refleksji dotyczącej przenikania się i wzajemnego umacniania dyskursów opartych na islamofobii oraz seksizmie. Ćwiczenie składa się z dwóch etapów.

Etap pierwszy: na flipczarcie napisz następujące zdanie: Przemoc domowa w miasteczku L. Muzułmanin zatłukł swoją polską żonę na śmierć. Wytlumacz grupie, że jest to tytuł artykułu wrzuconego do serwisu społecznościowego.

Zapytaj grupę, czy ten tytuł materiału jest jej zdaniem problematyczny. Które określenia mogą być tu problematyczne? Grupa powinna wymienić co najmniej:

- „Zatłukł”: określenie „zatłukł” wzięte jest ze słownictwa potocznego. Ma wzbudzać sensację poprzez jaskrawe podkreślenie brutalności zachowania. Jednocześnie umacnia wizerunek muzułmanów jako niecywilizowanych barbarzyńców.
- „Polska żona”: wskazanie na pochodzenie ofiary może budzić solidarność wśród potencjalnie polskich odbiorców i odbiorczyń, a jednocześnie sugeruje, że sprawcą ataku był ktoś obcy, nienależący do wspólnoty narodowej i kulturowej. W tym określeniu zawarte jest także przedmiotowe traktowanie kobiety – wyłącznie przez pryzmat jej narodowości i relacji, jaka łączyła ją z mężczyzną.

Ćwiczenie z grupą: Analiza przypadku. Miasteczko L. i zjawisko przemocy domowej cd

- „Muzułmanin”: zastanawiać powinno, jaki związek wyznanie sprawy ma z popełnionym czynem, skoro zostało uwypuklone już w tytule artykułu. Wskazanie na religię wzmacnia stereotypy nt. muzułmanów i podkreśla różnice kulturowe. Bazując na stereotypie, „tłumaczy” zachowanie sprawcy i niesie swoistą przestrożę dla kobiet.

Etap drugi: napisz na flipczarcie następujące zdanie: Po co wychodziła za mąż za islamistę? Mało jej było polskich chłopaków? Sama się wpakowała w kłopoty.

Wytłumacz grupie, że to zdanie znalazło się wśród komentarzy pod artykułem. Zapytaj grupę:

- Jak odbieracie ten komentarz?
- Jakie emocje możecie dostrzec w tym komentarzu?
- Do jakich zjawisk społecznych mogą doprowadzić tego rodzaju emocje?
- Czy wyobrażacie sobie, że ktoś zadałby takie pytanie Polakowi, który ożenił się z cudzoziemką?
- Czy wyobrażacie sobie, że ktoś zadałby to pytanie komuś, kto wziął ślub z chrześcijaninem lub chrześcijanką?

Poniżej przedstawiamy definicje zjawisk społecznych, których mogą doświadczać pary mieszane.

Czy wiesz...

Definicje²⁸ podstawowych pojęć:

Ksenofobia – niechęć, wrogość wobec obcych, innych. Najczęściej pojęcie używane w kontekście nastawienia wobec cudzoziemców i cudzoziemek, ale też mniejszości etnicznych, narodowych, religijnych w danym kraju. Postawa o podłożu lękowym, niekoniecznie związana z bezpośrednim i realnym zagrożeniem; bywa, że powstaje na podstawie wyobrażeń, przekazów kulturowych, stereotypów i uprzedzeń.

Uprzedzenia – wroga, negatywna ocena lub osąd jakiejś grupy społecznej, wyróżnionej na podstawie jednej cechy, oparta wyłącznie na przynależności osób do tej grupy. Ocena ta jest tendencyjna, oparta na rzeczywistych lub wyobrazonych właściwościach członków lub członkiń grupy.

Uprzedzenie jest postawą, a zatem pewnym stałym stosunkiem do grupy osób, kształtowanym w dłuższym okresie i trudnym do zmiany. Kształtuje się w procesie socjalizacji, przekazywane – podobnie jak stereotyp – w formie komentarzy w rodzinnym domu, przedszkolu, szkole, pracy, w mediach. Wiąże się z emocjami odczuwanymi w stosunku do danej grupy lub jej przedstawicieli bądź przedstawicielek; najczęściej są to emocje negatywne takie jak lęk lub złość. Uprzedzenia powodują, że w pewien sposób (zwykle negatywnie) nastawiamy się do przedstawicieli i przedstawicielek określonej grupy, co utrudnia nam rzeczywiste poznanie drugiej osoby.

Czy wiesz...

Definicje²⁸ podstawowych pojęć:

Stereotypy – uproszczone przekonania dotyczące grupy społecznej lub jej członka albo członkini, wyróżnione na podstawie jednej cechy, np. płci, wieku, narodowości, wyznania, orientacji psychoseksualnej. Stereotyp przypisuje pewne cechy, zachowania czy role społeczne wszystkim członkom lub członkiniom grupy społecznej, której dotyczy, zacierając przy tym różnice indywidualne pomiędzy poszczególnymi osobami. Stereotypy są zatem rozpowszechnionymi w danej grupie opiniami i przekonaniami, których obiektami są inne grupy społeczne czy kulturowe.

Stereotypy są:

- proste – nadmiernie upraszczają świat,
- trudne do zmiany, trwałe, sztywne,
- formułowane na podstawie nieprawdziwych, obiegowych informacji,
- przekazywane za pomocą różnych kanałów, często nieformalnych,
- nabywane w procesie socjalizacji – przechodzą „z pokolenia na pokolenie”,
- odporne na niezgodne z nimi informacje – działają jak filtr i przyjmują głównie treści zgodne ze stereotypem (gdy czyjeś zachowanie lub cecha w stereotypie się nie mieści, często używamy sformułowań typu „to tylko wyjątek potwierdzający regułę” lub wyostriamo uwagę na takie informacje, które mieszczą się w stereotypie).

Czy wiesz...

Definicje²⁸ podstawowych pojęć:

Często posługujemy się stereotypami w sytuacji, gdy brakuje nam informacji czy bezpośredniej znajomości pewnej grupy, co wiąże się ze „skąpstwem poznawczym” – nie mamy czasu, energii bądź chęci, żeby poznawać ludzi i skupiać się na ich indywidualnych cechach czy właściwościach. Stereotypów używamy także, żeby podkreślić różnice między dwiema grupami – wzmocnić podział na „swoich” i „obcych”, co pozwala wzmocniać tożsamość wewnątrz grupy, ale jednocześnie utrudnia rzeczywiste poznanie członków lub członkiń grupy uważanej za obcą.

Pomimo że wszystkich nas wiele od siebie nawzajem różni, warto pamiętać, że kultura jest płynna – nie jesteśmy jej biernymi odbiorcami i odbiorczyniami, ale każdy z nas kształtuje ją na swój sposób, korzystając z szeregu dostępnych źródeł. Warto także mieć na względzie, że różnice między ludźmi nie przebiegają tylko po linii narodowościowej, kulturowej czy religijnej. Często mamy więcej wspólnego z kimś żyjącym po drugiej stronie globu, kto jednak reprezentuje podobne przekonania, zainteresowania, styl życia czy status materialny, niż z człowiekiem mieszkającym obok nas, ale wywodzącym się z innej grupy społecznej. Fakt pochodzenia z różnych państw nie determinuje trwałości małżeństwa. Dlatego też nie należy przeceniać wagi różnic międzykulturowych w kontekście przyszłości związku.

Przypisy

- 1 Sformułowanie takie zawarte jest w ustawie o cudzoziemcach (Ustawa z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach, Dz.U. 2013 poz. 1650).
- 2 Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 02.04.1997 (Dz.U. 1997 nr 78 poz. 483), art. 18.
- 3 Do momentu wejścia w życie nowej ustawy o cudzoziemcach (Ustawa z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach, Dz.U. 2013 poz. 1650) dla analogicznego rodzaju zezwolenia obowiązywała nazwa „zezwolenie na zamieszkanie na czas oznaczony”.
- 4 Należy zauważyć, że w niektórych urzędach wojewódzkich w ciągu kilku lat od powstania filmu atmosfera spotkań z urzędnikami i urzędniczkami ulegała zmianie. Nadal jednak celem tych spotkań jest weryfikacja autentyczności relacji małżeńskiej – niezależnie zatem od rodzaju zadawanych pytań jest to procedura nieprzyjemna, uciążliwa i często wywołująca u pary małżeńskiej negatywne emocje. W związku z tym należy dążyć do wypracowania przez urzędy standardów zapewniających osobom uczestniczącym w postępowaniu komfort psychiczny.
- 5 Ze względu na tematykę filmu, w niniejszych materiałach odnosimy się przede wszystkim do osób, które przyjeżdżają do Polski z przyczyn innych niż polityczne bądź humanitarne, a także nie posiadają obywatelstwa Unii Europejskiej. Więcej na temat różnych form legalizacji pobytu można przeczytać na stronie www.udsc.gov.pl lub na stronach odpowiednich wydziałów urzędów wojewódzkich, m.in. na stronie www.mazowieckie.pl/cudzoziemcy.
- 6 Ruch bezwizowy oznacza możliwość przebywania na terytorium Polski przez 90 dni w okresie 180-dniowym; dotyczy tylko wybranych krajów – ich listę można znaleźć na stronie Urzędu do spraw Cudzoziemców: www.udsc.gov.pl.
- 7 Często mówi się potocznie o „przedłużaniu wizy” jako sposobie legalizacji pobytu w Polsce, jednakże wize, wydawane co do zasady przez konsulaty, bez wyjazdu z Polski przedłuża się tylko w szczególnych przypadkach – uniemożliwiających wyjazd z Polski lub uzasadniających konieczność pozostania. Podstawowym i standardowym sposobem przedłużenia pobytu w Polsce jest wystąpienie o wydanie zezwolenia na pobyt czasowy, którego potwierdzeniem jest decyzja administracyjna właściwego wojewody oraz karta pobytu, wydawana na czas trwania zezwolenia.
- 8 Obowiązująca ustawa w praktyce nakazuje stawiennictwo obowiązkowe aplikanta czy aplikantki w celu złożenia odcisków linii papilarnych.
- 9 Brak formalny polega na uchybieniu co najmniej jednemu z podstawowych wymogów, które spełniać musi każdy wniosek. W przypadku każdego rodzaju wniosku należy złożyć: kserokopię paszportu (oryginał do wglądu), zdjęcie, prawidłowo wypełniony formularz wniosku wraz z oryginalnymi, zgodnymi z wymogami podpisami (obecnie formularz wniosku zawiera 15 stron), a od maja 2014 – także odciski linii papilarnych przez osoby aplikujące oraz te, których dotyczący wniosek (także osoby nieletnie od lat 6). W zależności od województwa oraz w zależności od rodzaju wniosku o wydanie zezwolenia – tzn. z uwagi na różne przesłanki – lista określająca wymogi formalne może zostać rozszerzona.
- 10 Wymóg okazania dokumentu ubezpieczenia zdrowotnego oraz udokumentowania posiadanych środków finansowych nie dotyczy zezwolenia na pobyt czasowy ze względu na małżeństwo z obywatelką lub obywatelką RP.
- 11 Karta pobytu jest dokumentem, który potwierdza tożsamość cudzoziemca podczas jego pobytu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej oraz uprawnia, wraz z dokumentem po-

- dróży, do wielokrotnego przekraczania granicy bez konieczności uzyskania wizy. Kartę pobytu wydaje wojewoda, który wydał zezwolenie na zamieszkanie na pobyt czasowy, zezwolenie na pobyt stały lub zezwolenie na pobyt rezydenta długoterminowego UE (zob. także <http://www.udsc.gov.pl/Slownik,869.html>).
- 12 Uzyskanie zezwolenia na pobyt czasowy dla migrantów i migrantek przeważnie nie jest jednak końcem procedur urzędowych. Wiele osób stara się uzyskać zezwolenia uprawniające do pobytu w Polsce na stałe. Zgodnie z ustawą z dnia 12.12.2013 w chwili obecnej funkcjonują dwie formy pobytu stałego: zezwolenie na pobyt stały (w poprzedniej ustawie: zezwolenie na osiedlenie się; m.in. dla członków i członkiń rodziny obywateli i obywaterek polskich lub rodziny osób posiadających zezwolenie na pobyt stały lub zezwolenie na pobyt rezydenta długoterminowego UE w Polsce, a także dla osób mających polskie pochodzenie) oraz zezwolenie na pobyt rezydenta długoterminowego Unii Europejskiej (dla osób przebywających w Polsce legalnie i nieprzerwanie od co najmniej 5 lat, mogących wykazać się stałym i regularnym dochodem oraz posiadaniem ubezpieczenia zdrowotnego).
 - 13 G. Szymańska-Matusiewicz, (2013), Funkcjonowanie Wydziału Spraw Cudzoziemców Mazowieckiego Wydziału Wojewódzkiego w oczach cudzoziemców, w: N. Klorek, W. Klaus (red.), (2013), *Przyjaźniejszy urząd? Ewaluacja funkcjonowania Wydziału Spraw Cudzoziemców Mazowieckiego Urzędu Wojewódzkiego w 2012 roku*, Warszawa: Stowarzyszenie Interwencji Prawnej, s. 60. Publikacja do pobrania na stronie www.interwencjaprawna.pl.
 - 14 Jest to maksymalny okres ważności pierwszego zezwolenia na pobyt w przypadku studiów stacjonarnych, zgodnie z UoC.
 - 15 M. Ząbek, (2006), Fascynacje i niechęć do obcego innej płci. O stosunku Polaków do małżeństw z cudzoziemcami na przykładzie związków polsko-afrykańskich, w: E. Nowicka, S. Łodziński, (red.), (2006), *Kulturowe wymiary imigracji do Polski*, Warszawa: Wydawnictwo Prolog, s. 116.
 - 16 Istnieje możliwość zalegalizowania pobytu także ze względu na związek nieformalny, nie daje to jednakże wtedy opisanych wyżej korzyści płynących z zezwolenia na pobyt na podstawie związku małżeńskiego.
 - 17 Warto dodać, że podobne wymogi stawiane są migrantom i migrantkom, którzy i które próbują sprowadzić swoją rodzinę do Polski. Wtedy także badana jest autentyczność ich relacji, m.in. częstotliwość kontaktu; w miarę możliwości przeprowadzane są także przesłuchania. Dowiedzenie autentyczności związku na odległość dostarcza często znacznych problemów.
 - 18 Warto odnotować, że choć urzędy wojewódzkie zobowiązane są do stosowania prawa zawartego w ustawie o cudzoziemcach (UoC), w przypadku ubiegania się o wydanie zezwolenia na pobyt czasowy ze względu na małżeństwo istnieje znaczne pole do uznaniowości i dowolnej oceny sytuacji przez poszczególnych urzędników i urzędniczki. Wojewoda może oceniać i decydować, bazując na wytycznych UoC dotyczących tego, czy dane małżeństwo spełnia przesłanki autentyczności.
 - 19 Stwierdzenie: *Mąż musiał złożyć dokumenty w Urzędzie do spraw Cudzoziemców* jest nieprecyzyjne. UdSC to druga instancja w postępowaniu – dokumenty o wydanie zezwolenia na pobyt składa się we właściwym urzędzie wojewódzkim.
 - 20 A. Bulandra, *Uwagi do projektu wykonawczego Polityki Migracyjnej Polski*, powstałe w ramach projektu *Lokalne międzysektorowe polityki na rzecz integracji imigrantów* Fundacji Inna Przestrzeń, Stowarzyszenia Homo Faber oraz Stowarzyszenia Interkulturalni.pl, dostępne na <http://bip.msw.gov.pl> (dostęp 21.05.2014).
 - 21 Dokument „Polityka migracyjna Polski – stan obecny i postulowane działania” jest dostępny na stronie: http://bip.msw.gov.pl/bip/polityka-migracyjna-po/19529_Polityka-migracyjna-Polski.html. Więcej na temat polityki migracyjnej zob. także J. Chęcińska, (2014), *Materiały pomocnicze dla osób prowadzących działania edukacyjne przy wykorzystaniu filmu „Misja Aleksandry”*, Warszawa: Fundacja na rzecz Różnorodności Społecznej.

- 22 A. Bulandra, *Uwagi do projektu wykonawczego Polityki Migracyjnej Polski*, powstałe w ramach projektu *Lokalne międzysektorowe polityki na rzecz integracji imigrantów* Fundacji Inna Przestrzeń, Stowarzyszenia Homo Faber oraz Stowarzyszenia Interkulturalni.pl, dostępne na <http://bip.msw.gov.pl> (dostęp 21.05.2014).
- 23 Więcej o relacjach między urzędnikami czy urzędniczkami a migrantami czy migrantkami w: W. Klaus, (2010), *Przygotowanie polskich urzędów do obsługi cudzoziemców*, w: W. Klaus (red.), (2010), *Sąsiedzi czy intruzy? O dyskryminacji Cudzoziemców w Polsce*, Warszawa: Stowarzyszenie Interwencji Prawnej. Publikacja do pobrania na stronie www.interwencja-prawna.pl.
- 24 Niektórzy badacze twierdzą, że w Europie Zachodniej, w związku z chęcią ograniczenia imigracji i zwalczania zjawiska zawierania małżeństw wyłącznie w celu legalizacji pobytu, normą jest zwiększone zainteresowanie urzędników i urzędniczek państwowych parami mieszanymi; widoczna jest także pewna nadgorliwość w kwestii stosowania restrykcyjnego prawa wobec cudzoziemców i cudzoziemek. Zob. M. Ząbek, (2006), *Fascynacje i niechęć do obcego innej płci. O stosunku Polaków do małżeństw z cudzoziemcami na przykładzie związków polsko-afrykańskich*, w: E. Nowicka, S. Łodziński, (red.), *Kulturowe wymiary imigracji do Polski*, Warszawa: Wydawnictwo Prolog, s. 115.
- 25 *Ibidem*, s. 120.
- 26 *Ibidem*, s. 91 i 115.
- 27 Definicje podajemy za: www.rownosc.info.

Materiały i publikacje przydatne w prowadzeniu działań edukacyjnych metodami aktywnymi

Osobom poszukującym inspiracji w prowadzeniu zajęć metodami aktywnymi oraz przykładów ćwiczeń do pracy z grupą z wykorzystaniem filmów z serii „Narracje Migrantów” polecamy poniższe pozycje. Wszystkie materiały są dostępne bezpłatnie w Internecie.

Jednocześnie zachęcamy też do odwiedzenia strony www.nm.ffrs.org.pl, na której znajduje się bardziej rozbudowany wykaz literatury uzupełniającej, związanej z tematyką poruszaną w poszczególnych filmach.

Ambrosewicz-Jacobs, Jolanta, (2003), *Tolerancja. Jak uczyć siebie i innych*, Kraków: Stowarzyszenie Willa Decjusza.

Antydyskryminacja. Pakiet edukacyjny, (2005), Warszawa: Centralny Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli.

Borek, Agnieszka, Lipska-Szostak, Katarzyna (red.), *STOProcent jakości. Szkolenia w sektorze pozarządowym*, (2009), Warszawa: Stowarzyszenie Trenerów Pozarządowych.

Brander, Patricia i in., (2005), *Kompas. Edukacja o prawach człowieka w pracy z młodzieżą* (podręcznik Rady Europy), Warszawa: Stowarzyszenie dla Dzieci i Młodzieży SZANSA, Centralny Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli.

Branka, Maja, Cieślukowska, Dominika (red.), (2010), *Edukacja antydyskryminacyjna. Podręcznik trenerski*, Kraków: Stowarzyszenie Willa Decjusza.

Flowers, Nancy (red.), (2008), *KOMPASIK. Edukacja na rzecz praw człowieka w pracy z dziećmi* (podręcznik Rady Europy), Warszawa: Centralny Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Warszawie, Stowarzyszenie dla Dzieci i Młodzieży SZANSA w Głogowie.

Każdy inny, wszyscy równi – Pakiet edukacyjny. Pomysły, źródła, metody i zajęcia w nieformalnej edukacji międzykulturowej młodzieży i dorosłych, (2003), Warszawa: Harcerskie Biuro Wydawnicze „Horyzonty”.

Lipińska, Marzena (red.), (2008), *Warsztaty kompetencji międzykulturowych – podręcznik dla trenerów*, Warszawa: Instytut Profilaktyki Społecznej i Resocjalizacji, Uniwersytet Warszawski, Międzykulturowe Centrum Adaptacji Zawodowej.

Majewska, Ewa, Rutkowska, Ewa, (2009), *Równa Szkoła – Edukacja wolna od dyskryminacji. Poradnik dla nauczycieli i nauczycielek*, Gliwice: Dom Współpracy Polsko-Niemieckiej.

Martinelli, Silvio, Taylor, Mark, (2000), *Uczenie się międzykulturowe, Pakiet szkoleniowy Rady Europy i Komisji Europejskiej „T-Kit”, nr 4*, Warszawa: Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji.

Pawłęga, Michał (red.), (2005), *Przeciwdziałanie dyskryminacji – Pakiet edukacyjny dla trenerów i trenerek*, Warszawa: Stowarzyszenie Lambda Warszawa.

Pawlic-Rafałowska, Ewa (red.), (2010), *Inny w polskiej szkole. Poradnik dla nauczycieli pracujących z uczniami cudzoziemskimi*, Warszawa: Biuro Edukacji Urzędu m.st. Warszawy, Polskie Forum Migracyjne, Warszawskie Centrum Innowacji Edukacyjno-Społecznych i Szkoleń.

Wielokulturowość na co dzień. Materiały dla nauczycieli, (2006), Kraków: Stowarzyszenie Willa Decjusza.

Joanna Chęcińska – absolwentka Instytutu Etnologii i Antropologii Kulturowej Uniwersytetu Warszawskiego. Autorka pracy magisterskiej dotyczącej dyskursów wokół przemocy domowej wobec kobiet oraz wyróżnionej przez Fundację Tolerancja pracy licencjackiej pt. *Być uchodźcą – wchodzenie w rolę i jej odgrywanie*, poprzedzonej dwuletnimi badaniami terenowymi przeprowadzonymi w warszawskich i podwarszawskich ośrodkach dla uchodźców i uchodźczyń. Podczas pobytu na stypendium Erasmus w Kopenhadze brała udział w realizacji projektu badawczego dotyczącego polskich imigrantów i imigrantek, przeprowadzanego przez Ośrodek Badań Stosunków Pracy FAOS przy Wydziale Socjologii Uniwersytetu Kopenhaskiego. Przez kilka lat zajmowała się zawodowo legalizacją pobytu migrantów i migrantek w Polsce. Z Fundacją na rzecz Różnorodności Społecznej związana od 2014 r. jako koordynatorka projektów edukacyjnych oraz Migranckiego Centrum Wsparcia.

Seria filmowa „Narracje Migrantów” składa się z krótkich filmów dokumentalnych. Ich bohaterami i bohaterkami są osoby, które na różne sposoby i z różnym skutkiem szukają dla siebie miejsca w Polsce. Słowo „migrant” zawarte w tytule odnosi się jednak nie do statusu prawnego, a do doświadczenia życiowego, mentalności i sposobu bycia osób występujących w filmach. Część z nich jest w Polsce tylko przejazdem, inni decydują się na dłuższy pobyt albo chcą się tutaj osiedlić, niektórzy się tu urodzili. Ważne jest to, że wszyscy mają coś szczególnie do powiedzenia o tym, jak czują się w Polsce i w jaki sposób ją postrzegają.

Seria ma na celu zwiększenie wiedzy na temat migracji, różnorodności społecznej i integracji migrantów i migrantek w Polsce oraz rozwój debaty poświęconej tym zagadnieniom. Filmy można wykorzystać jako **narzędzia edukacyjne** w pracy z dziećmi, młodzieżą i dorosłymi.

Opis wybranych filmów:

Misja Oleksandry (2010): Bohaterka filmu, Oleksandra, pochodzi z Ukrainy. Należała do Komitetu „Imigranci na rzecz Abolicji” – nieformalnej grupy zrzeszającej osoby przejmujące się sytuacją nieudokumentowanych migrantów i migrantek w Polsce. Komitet działał na rzecz wprowadzenia abolicji, co udało się w 2012 roku. W filmie Oleksandra tłumaczy między innymi, z jakich powodów ludzie mogą stać się nieudokumentowanymi migrantami i migrantkami i na czym polega abolicja. Film może stanowić punkt wyjścia do szerszej dyskusji na temat migracji w Polsce, a także polityki migracyjnej i integracyjnej.

Moje miasto Łomża (2012): Film krytycznie, ale z wyraźną nadzieją podejmuje temat integracji uchodźców i uchodźczyń z Czechenii, budujących swoje życie w Łomży, ze społecznością lokalną. Osoby te przybywają do Polski z bagażem trudnych doświadczeń i bogatą kulturą, z której nie rezygnują. Jednocześnie potrzebują wsparcia. Zmiany społeczne w Łomży, wynikające z obecności nowych mieszkańców i mieszkanki, rodzą szereg problemów, a niekiedy wręcz otwarte konflikty, które dzielą społeczność lokalną na „naszych” i „obcych”. Film pobudza do dyskusji o tym, jak budować mosty międzyludzkie w kontekście różnorodności społecznej.

Zapraszamy na stronę www.nm.ffrs.org.pl, na której można obejrzeć filmy, pobrać nieodpłatnie materiały pomocnicze oraz przeczytać więcej na temat serii.

W celu zamówienia kopii filmów albo organizacji pokazu wraz z dyskusją lub warsztatami prosimy o kontakt: biuro@ffrs.org.pl.

O Fundacji na rzecz Różnorodności Społecznej

Misją FRS jest kształtowanie otwartego społeczeństwa różnorodnego poprzez wspieranie dialogu międzykulturowego i integracji społecznej, przeciwdziałanie dyskryminacji, rozwijanie wiedzy i narzędzi w zakresie integracji społecznej i równego traktowania oraz wzmocnienie pozycji (*empowerment*) mniejszości społecznych, migrantek, migrantów i społeczności migranckich.

Prowadzimy działania edukacyjne. Oferujemy szkolenia, warsztaty, doradztwo i konsultacje, dotyczące planowania i wdrażania rozwiązań wspierających równe traktowanie m.in. dla administracji publicznej, kadr pedagogicznych, oraz organizacji pozarządowych. Tworzymy i bezpłatnie udostępniamy narzędzia edukacyjne, np. filmy z serii „Narracje Migrantów”.

Prowadzimy badania. Realizujemy badania, których wyniki mają bezpośrednio przekładać się na konkretne rozwiązania lub zmiany w praktyce lub w prawie. Prowadzimy monitoring mediów, w ramach którego analizujemy przekazy medialne pod kątem wizerunku migrantek i migrantów.

Publikujemy. Systematycznie rozwijamy i upowszechniamy nasze publikacje, dostępne online oraz wydawane drukiem. Wydane przez nas materiały tworzą przestrzeń dialogu, a poprzez określone serie wydawnicze staramy się utrzymać równowagę pomiędzy głosami eksperckimi i praktycznymi.

Kształtuujemy debatę publiczną i politykę społeczną. Wspieramy wymianę informacji, wiedzy i doświadczeń pomiędzy liderkami i liderami społecznymi, decydentkami i decydentami oraz instytucjami działającymi na rzecz osób i grup społecznych zagrożonych wykluczeniem lub dyskryminacją. Konsultujemy zmiany w polityce społecznej i w prawie.

Wsparcie w postaci darowizn jest bezcenne dla działań FRS!

Numer konta: 49 2130 0004 2001 0435 0112 0002

Wesprzyj FRS, przekazując swój 1%

Nasz numer KRS: 0000283409

Różnorodność społeczna, równe traktowanie – dbaj z nami o taki świat!

Więcej informacji na stronie: www.ffrs.org.pl.

Materiały pomocnicze dla osób prowadzących działania edukacyjne przy wykorzystaniu filmu „Długa droga do ślubu”

Jean Noel przyleciał do Polski. Zamierzaliśmy zawrzeć związek małżeński zaraz po jego przylocie. Niestety okazało się, że od stycznia do października nasz wolny czas spędziliśmy w urzędach: w sądzie, w urzędach stanu cywilnego. W końcu udało nam się zawrzeć związek małżeński i odbieramy to jako zwycięstwo!

– Beata i Jean, bohaterka i bohater filmu

Beata pochodzi z Polski, Jean z Mauritiusa. Postanowili spędzić razem życie i zamieszkać w Polsce. Nie spodziewali się formalnych trudności z tym związanych. Jeżeli osoba posiadająca polskie obywatelstwo chce zawrzeć związek małżeński z cudzoziemką bądź cudzoziemcem w Polsce musi się liczyć z długotrwałą procedurą oraz trudnymi pytaniami zadawanymi przez urzędników i urzędniczki w celu potwierdzenia autentyczności związku. Jean i Beata czekali wyjątkowo długo, zanim urzędy w końcu ustaliły, że naprawdę się kochają. Dopiero pół roku po założeniu sobie obrączek w urzędzie stanu cywilnego mogli uczcić swój związek w gronie najbliższych i cieszyć się wspólnym życiem w Polsce, bez barier formalnych. Film „Długa droga do ślubu” może stanowić punkt wyjścia do dyskusji na temat migracji, a także polityki migracyjnej i integracyjnej.

Do filmu opracowano materiały pomocnicze, które mogą posłużyć osobom pracującym w edukacji formalnej i nieformalnej jako narzędzie edukacyjne w pracy z dziećmi, młodzieżą i osobami dorosłymi.

Materiały do filmu „Długa droga do ślubu” zawierają wskazówki co do prowadzenia zajęć na takie tematy jak:

- legalizacja pobytu cudzoziemców i cudzożemek w Polsce (w szczególności ze względu na małżeństwo z obywatelem lub obywatelką Polski);
- urzędowe procedury dotyczące legalizacji pobytu w Polsce;
- szczególna sytuacja par mieszanych oraz krytyczna analiza tego pojęcia.

Reżyseria: Rafał Skalski
Zdjęcia: Łukasz Żal
Rok produkcji: 2010
Czas trwania: 4:59 min
Język: polski
Napisy: angielskie, rosyjskie

Materiały powstały i zostały opublikowane w ramach projektu „Działania na rzecz społeczeństwa różnorodnego - podnoszenie wiedzy i kompetencji w zakresie dialogu międzykulturowego i równego traktowania społeczeństwa przyjmującego w Polsce” (22/9/EF1) współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu na rzecz Integracji Obywateli Państw Trzecich oraz budżetu państwa.

ISBN: 978-83-7910-012-5

© Copyright by Fundacja na rzecz Różnorodności Społecznej, 2014

www.nm.ffrs.org.pl

Filmy w Serii „Narracje Migrantów” powstały dzięki wsparciu:

Allianz
Kulturstiftung

MINISTERSTWO
EDUKACJI
NARODOWEJ

